

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Tav@eduskunta.fi

EK:n muistio valtioneuvoston kirjelmästä tupakkatuotteita koskevaksi direktiiviehdotukseksi (U 6/2013 vp)

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt Elinkeinoelämän keskusliitto EK:lta (jäljempänä EK) näkemystä otsikkoasiaa koskevasta valtioneuvoston kirjelmästä. EK lausuu siitä kunnioittaen seuraavaa.

Muistion aluksi todettakoon, että EK:n näkemykset Valtioneuvoston kirjelmään ja direktiiviehdotukseen rajoittuvat yksinomaan pakkausmerkintöjä ja pakkauksia koskeviin kohtiin.

EK ei voi hyväksyä valtioneuvoston kirjelmässä esitettyä kantaa, jonka mukaan Suomen tulisi pyrkiä neuvotteluissa vaikuttamaan siihen, että koko EU:n alueella otettaisiin käyttöön yhdenmukaiset, tuotemerkkejä sisältämättömät jälleenmyyntipakkaukset. Tämä tarkoittaisi siirtymistä logottomiin eli geneerisiin vähittäismyyntipakkauksiin (ns. plain packaging) ja siten tavaramerkin käytön kieltävän sääntelyn hyväksymistä tupakkapakkauksiin koko EU:ssa.

Komission 19.12.2012 julkistaman uuden tupakkatuotedirektiiviehdotuksen (COM(2012) 788 final) mukaan tupakkapakkausten etu- ja takapuolen myyntipinnasta 75 % tulee muodostua kuva- ja tekstivaroituksesta. Tämä on merkittävä tiukennus jo nykyiseen sääntelyyn ja nähdään hyvin pitkälle menevänä standardisointina. Tämän lisäksi ehdotukseen sisältyy jäsenvaltioiden mahdollisuus yksipuolisesti säätää tupakkatuotteiden pakkausten kohdalla pidemmällekin menevästä standardisoinnista. Valtioneuvosto esittää kannassaan pakkausmerkintöihin direktiiviehdotusta vielä pidemmälle meneviä tiukennuksia eli täysin logottomien vähittäismyyntipakkausten säätämistä EU:n tasolla. EK pitää tätä liian järeänä toimenpiteenä ottaen huomioon plain packaging-velvoitteesta erityisesti immateriaalioikeusjärjestelmälle seuraavat haitat.

EK katsoo, että valtioneuvoston kannan mukaiset pakkauksia ja pakkausmerkintöjä koskevat säännökset tulisivat olennaisesti rajoittamaan tai jopa kokonaan estämään tavaramerkkien käytön yritysten tuotteiden tunnuksena ja siten yritysten mahdollisuuden erottautua markkinoilla toisista samanlaisista tai samankaltaisista tuotteista. Immateriaalioikeuden keskeinen periaate, tavaramerkkisuojan oikeudenhaltijalle tarjoama yksinoikeus vesittyisi pakkausmerkintöjä koskevan ehdotuksen toteutuessa Suomen esittämässä muodossa.

Tavaramerkit ovat yksi keskeinen immateriaalioikeudellinen suojamuoto mm. patenttien, mallien ja tekijänoikeuksien ohella. Lähtökohtana sääntelyssä tulee olla, että yrityksillä säilyy samat mahdollisuudet immateriaalioikeuksien hyödyntämiseen riippumatta toimialasta ja tuotteesta. Uhkana on, että jos jonkin immateriaalioikeudellisen suojamuodon käyttö estetään tai sitä olennaisesti rajoitetaan yksittäisellä toimialalla tai tuotteessa, se on omiaan leviämään muille elinkeinotoiminnan lohkoille ja muihin tuotteisiin.

Ehdotus toteutuessaan heikentäisi kuluttajan mahdollisuuksia valita tuotteita muutoin kuin hinnan perusteella, kun tavaramerkkiä ei voisi enää käyttää tuotepakkauksissa erottavana tekijänä. Tämä johtaisi hintakilpailuun eli hintojen ja sitä kautta myös verotulojen laskuun sekä tuotteiden laadun heikkenemiseen. Logottomat pakkaukset olisivat omiaan helpottamaan tuotevääreännöksiä ja lisäämään tupakkatuotteiden laitonta kauppaa, mikä on nähtävä olevan vastoin EU:n komission IPR - strategian ja tuotevääreännösten vastaisen taistelun tavoitteita ja toimenpideohjelmää.

Tavaramerkkien käytön pakkauksissa kieltävä sääntely voisi olla myös kansainvälisten IPR - velvoitteiden kuten TRIPS-sopimuksen (sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkemyksistä) vastainen. Sopimuksen 15 artiklan 4 kohdan mukaan tavaroiden / palveluiden luonne ei saa olla niihin liittyvän tavaramerkin rekisteröinnin esteenä.

On myös huomioitava, että tavaramerkit kuuluvat Suomen perustuslain takaaman omaisuudensuojan piiriin ja valtioneuvoston esittämää plain packaging - vaatimusta tukevan kannan on nähtävä olevan ristiriidassa tämän perusoikeuden kanssa. Tänä päivänä jo n. 75 % yritysvarallisuudesta muodostuu aineettomista oikeuksista ja niiden osuus ja merkitys liiketoiminnassa ja yritysvarallisuudessa kasvaa entisestään. Tämä asettaa myös regulaatiokentällä tarvetta kehittää sääntelyä innovaatiotoimintaa, immateriaalioikeuden suojaamisen tärkeyttä, yritysten kilpailukykyä ja kasvua edistävään suuntaan. Plain packaging -sääntely toimisi juuri päinvastoin eli rapauttaisi immateriaalioikeusjärjestelmän toimivuutta ja yritysten kannustimia suojata innovaatioitaan ja investoida niihin.

Lopuksi EK haluaa vielä todeta, että lausumme sekä direktiiviehdotuksesta että valtioneuvoston U-kirjelmäluonnoksesta Sosiaali- ja terveysministeriön järjestämän lausunto- ja kommentointikierroksen yhteydessä. Vaikka EK:n ja joidenkin muidenkin toimijoiden kannoissa nostettiin esille immateriaalioikeudellisia huolia, valtioneuvoston kirjelmässä ei mitenkään tuoda näitä näkemyksiä esille. EK pitää tätä hyvin valittavana ja esittää, että valtioneuvoston kirjelmää tulee tältä osin täydentää.